

УДК 378

Ю. АТАМАНЧУК

Уманська філія Київського інституту бізнесу та технологій

УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНИМ ЗАКЛАДОМ У ВІТЧИЗНЯНІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ

У статті розглядаються основи формування професійних знань майбутніх менеджерів-керівників у процесі їхньої фахової підготовки та підходи до управління навчальним закладом. Висвітлюються форми та види інновацій у сучасній вищій освіті.

***Ключові слова:** менеджер в галузі освіти, інновації, фахова підготовка, професійні знання, вища освіта.*

Постановка проблеми. Система освіти України нараховує десятки тисяч навчально-виховних закладів різного рівня, профільної спрямованості, форм підпорядкованості та власності. З них понад 17 тисяч – загальноосвітні навчальні заклади, що здійснюють базову освіту особистості й закладають основу формування моральних якостей людини.

Ефективність вирішення стратегічних суспільних завдань, які визначені в законах України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», «Про вищу освіту», в першу чергу залежить від якості управління, що здійснюється в навчальних закладах, відповідної компетентності і здібності керівників до управління навчальними закладами в системі освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Розвитку та становленню професійної освіти менеджерів у галузі промисловості надається належна увага, публікується значна кількість навчальної літератури, підручників та посібників. У цій сфері працюють Б. Андрушків, О. Кузьмін, О. Вишневський, М. Вачевський, В. Мадзігон, Н. Примаченко, М. Єрмошенко, С. Єрохін, О. Стороженко, М.Виноградський, В. Вітлінський, С. Наконечний, Н. Коломійський, І. Лікарчук, В. Маслов та інші дослідники, проте залишається остаточно не вивченим питання підготовки менеджерів для освітньої галузі.

Проблеми управління освітою та навчальним процесом висвітлювали у своїх працях М. Вачевський, Л. Даниленко, Н. Коломінський, О. Мармаза, С. Ніколаєнко, О. Пометун, Л. Середяк, І. Сущенко, О. Янушевич та інші. Разом з тим, незважаючи на значні успіхи вчених у цій галузі, управління навчальними закладами в системі освіти є актуальною темою і вимагає постійного дослідження та вдосконалення професійних компетентностей майбутніх менеджерів у галузі освіти.

Метою даної статті є спроба розкрити психолого-педагогічні передумови формування активних, конкурентоздатних та ініціативних менеджерів, спроможних до продуктивної діяльності в закладах освіти різного рівня та типу й акредитації [2].

Виклад основного матеріалу. Управління є сукупністю певних дій (операцій), що здійснюються людиною (менеджером), суб'єктом управління щодо об'єкта з метою його перетворення та забезпечення його руху до заданої мети.

Розглядаючи мету управління, багато науковців відзначають, що процес управління залежить від складності суб'єкта, його взаємодії з об'єктом, цілей його праці, мети і може виступати засобом удосконалення самого суб'єкта, виходячи за його межі.

Перехід до ринкових умов господарювання і становлення конкурентного середовища ставить перед людиною досі невідомі для неї вимоги: вона повинна бачити свою власну життєву перспективу й бути здатною йти до неї шляхом напруження й удосконалення власних творчих сил, зміцнення волі, становлення цілісного характеру та відстоювання обраних нею цінностей [1].

Центральною фігурою в системі менеджменту будь-якої організації є менеджер-керівник, який керує організацією, підрозділом, службою, групою людей.

Керівник організації – це людина, яка одночасно є лідером й управляє своїми підлеглими. Його мета – вплив на інших людей таким чином, щоб останні виконували роботу, доручену організації відповідно з її місією та метою. В основу керівництва покладено такі категорії менеджменту, як лідерство, вплив і влада.

Лідерство – це здатність здійснювати вплив на окремих осіб та групи працівників з метою зосередження їх зусиль на досягненні мети організації.

Вплив – це будь-яка поведінка одного суб'єкта, що вносить зміни в поведінку, стосунки, відчуття іншого суб'єкта.

Влада – це можливість упливати на поведінку інших людей.

Керівник має владу над підлеглим тому, що останні залежать від нього в питаннях зарплати, видачі завдань, просування по службі, задоволення соціальних потреб та в іншому. У багатьох випадках підлегли отримують владу над керівником, оскільки останній залежить від них у питаннях інформації, неформальних контактів з людьми, конкретних знань, професійних можливостей тощо.

Менеджеру слід пам'ятати, що керівництво здійснюється за допомогою функцій і методів менеджменту, комунікацій, шляхом прийняття управлінських рішень.

Сучасний керівник навчального закладу повинен навчитися діяти в умовах свободи, самостійно приймати рішення, домагатися їх здійснення і відповідати за себе та свої управлінські рішення. Керівникові перш за все треба повернутися до себе, до свого природовідповідного стану, постійно робити добро, що передбачає схильність до духовності й усвідомлення власної національної та особистісної ідентичності, до засад рівноправності [4].

Можливість менеджера ефективно діяти в управлінській діяльності системи освіти залежить від чинників, що впливають на його здатність до прийняття виважених рішень. До них відносимо насамперед здоров'я (відсутність хвороб, тренованість, фізичну силу, активність, енергію); інтелект (інтелектуальні якості – розум і загальна культура, творче начало), особисті якості (вміння безконфліктно взаємодіяти з людьми, авторитет, упевненість у собі, рішучість, прагнення успіху).

Здібності до спілкування проявляються через комунікабельність, тактовність, толерантність, уміння говорити й уміння слухати, дипломатичність. Вони є вагомими засадою конструктивної взаємодії менеджера з іншими суб'єктами управління.

Слід зазначити: щоб керувати, треба впливати, а щоб упливати – треба мати основу влади. Влада базується на зверненні до активних потреб людини, серед яких, насамперед, фізіологічні потреби, потреби в захисті, соціальні потреби, потреби у повазі та самовираженні, потреби практичного характеру тощо [3].

Важливим у менеджменті є питання про те, як себе повинен поводити керівник, що є лідером, які засоби впливу та стиль поведінки виявили себе найбільш ефективними при зосередженні зусиль працівників на досягненні мети підприємства, організації.

Управлінська діяльність – це, безперечно, технологічний процес. Основою технології менеджменту є виконання певних управлінських функцій. В управлінському процесі будь-якого підприємства задіяні чотири основних функції: планування, організація, мотивація і контроль. Саме через їх реалізацію здійснюється управління спеціальними функціями підприємства: операційною, маркетинговою фінансовою і т.д. Управлінська діяльність у закладах освіти реалізується за такими напрямками управління:

- навчально-виховний процес;
- маркетингова діяльність із використанням новітніх технологій навчання;
- фінансова діяльність закладу освіти (державне фінансування чи приватне);
- персонал навчального закладу – учителі з відповідним рівнем категорії (вища, вчитель-методист); кількість осіб із ученими званнями (доцент, професор);
- розробка власної навчально-методичної літератури (підручники, навчальні посібники), навчальні програми, методичні поради, довідники та кількість опублікованих наукових статей працівниками навчального закладу за навчальний рік.

Менеджери всіх рівнів свою увагу та енергію повинні спрямовувати на визначення можливостей управління роботою колективу та організаційних структур таким чином, щоб високий рівень випуску продукту досягався за мінімальних витрат.

Управління системою освіти як України, так і інших країн стає важливим механізмом сталого розвитку суспільства, держави та визначальним при забезпеченні її національної безпеки в XXI столітті. С. Ніколаєнко наголошує на функціях управління вищою освітою в такому складі:

- управління соціалізацією особи з метою формування інтелігентності як синтезу моральності й інтелекту особи;
- управління освіченістю, що передбачає пропаганду культурно-просвітницьких, наукових, екологічних, етичних і естетичних знань;
- управління формуванням гуманістичної, цілісної картини людської цивілізації як взаємозумовленої соціоприродної спільноти людей, екологічної свідомості та розвитку екологічної моральності;
- управління культурою спілкування і прийняття рішень, що включає виховання культури консенсусу й компромісу інтересів (культури толерантності); прищеплення толерантного ставлення до різноманітних культурних, ідеологічних та інституційних форм організації людських суспільств і формування культури діалогу;
- управління сприянням здоров'ю людини в освітніх системах, його формуванню та розвитку, зокрема: фізичному, емоційному, психічному, соціальному, духовному в процесі її навчання; формування соціально-психологічного імунітету до «психічних агресій» тоталітарних агресивних сект, до стратегій маніпулювання свідомістю;
- управління забезпеченням неперервного освітнього процесу, що охоплює весь життєвий час людини (інтелектуальний онтогенез) [5].

У підготовці майбутніх менеджерів, які будуть активно працювати у найближчі декілька десятків років, змінюються вимоги і до підготовки наукових працівників вищої школи. Між викладачем і студентом доцільними є відносини партнерства, де викладач не лише керує процесом навчання, але й допомагає розробляти нові ділові стратегії, супроводжує розвиток менеджера протягом його подальшої кар'єри через різні форми перепідготовки та підвищення кваліфікації. Як свідчить практика багатьох ВНЗ з підготовки управлінців, кваліфікаційна підготовка менеджерів, у т.ч. для

освітньої галузі, включає впровадження сучасних новітніх педагогічних технологій навчання, зокрема, застосування в навчальному процесі інтерактивних методів, що забезпечують розвиток творчої особистості майбутнього фахівця.

Для формування світогляду майбутнього управлінця важливим є створення таких навчальних ситуацій, які сприяють розвитку студента, усвідомленню себе особистістю, яка є соціально відповідальною і носієм загальнолюдських цінностей. Не менш важливим є те, що студенти завжди тягнуться до творчого педагога, який уміє зацікавити і спонукати інтерес студента до найскладнішої теми, дає можливість їм брати участь у пошуку оптимальних варіантів вирішення проблем і здобуття нових знань.

Управління в галузі освіти потребує термінового наукового розроблення економіки освіти в цілому, важливою складовою якої має бути моделювання обчислення витрат на ефективне функціонування системи освітньої галузі загалом, кожної її складової зокрема та створення моделей ефективного фінансування освітньої діяльності.

Висновки. Сьогодні необхідно розробити й упровадити заходи для вдосконалення й розвитку системи управління в галузі освіти, а також необхідна послідовна державна політика щодо координації в межах країни та регіонів діяльності владних структур, освітніх і наукових установ, бізнесових організацій, громадськості для цілеспрямованого створення зазначеної системи.

Управління такою системою має бути цілісним і водночас гнучким та багатоманітним, таким, що враховує актуальні й перспективні потреби всіх громадян, економічні та соціальні цілі країни.

Список використаних джерел

1. Вишневський О.І. Теоретичні основи сучасної української педагогіки / О. Вишневський. – Дрогобич «Коло», 2006. – 608 с.
2. Жигір В.І. Шляхи і напрями підготовки майбутніх менеджерів до педагогічної діяльності / В.І. Жигір // Молодь і ринок. – №3 (62). – 2010. – С.48-52.
3. Жигір В.І. Диференціація педагогіки, особливості становлення й розвитку професійної педагогіки // В.І. Жигір / Молодь і ринок. – №4(63). – 2010. – С.69-73.
4. Менеджмент. Навчальний посібник / М.М. Єрмошенко, С.А. Єрохін, О.А. Стороженко. – К.: НАУ, 2006. – 656 с.
5. Ніколаєнко С.М. Управління якістю вищої освіти: теорія, аналіз і тенденції розвитку: Монографія / С.М. Ніколаєнко. –К.: Нац. торг. екон. ун-т., 2000. – 519 с.

Стаття надійшла до редакції 07.02.2012

Атаманчук Ю.

Уманский филиал Киевского института бизнеса и технологий, Украина

УПРАВЛЕНИЕ УЧЕБНЫМ ЗАВЕДЕНИЕМ В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматриваются основы формирования профессиональных знаний будущих менеджеров-руководителей в процессе их квалификационной подготовки и подходы к управлению учебным заведением в системе образовательной деятельности. Рассматриваются формы и виды инноваций в высшем образовании.

Ключевые слова: менеджер в сфере образования, инновации, специальная подготовка, профессиональные знания, высшее образование.

Atamanchuk Y.

Umansky branch of the Kiev institute of business and technologies, Ukraine

MANAGEMENT BY ESTABLISHMENT IN THE HOME SYSTEM OF EDUCATION

The author of the article examines the various bases of professional knowledge of future managers, leaders in the course of their professional training and approaches to department of educational establishment in the branch of education. Forms and types of innovations are explained in modern higher education.

Keywords: manager in the branch of education, innovations, professional knowledge, higher education.